

СПЕЦИФІКА ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ З ВАДАМИ СЛУХУ ТА МОВЛЕННЯ У ЗАКЛАДІ СТУПЕНЕВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

В. Г. Балакін, кандидат педагогічних наук,
директор Міжрегіонального центру

Проблема професійної підготовки кваліфікованих робітників-інвалідів (робітників з вадами слуху та мовлення, зору, опорно-рухаючого апарату тощо) — це не нова проблема галузі професійної педагогіки. Однак підвищений інтерес до неї з'явився у професійній педагогіці та в економічних науках в останні десятиліття, про що свідчить поява значної кількості педагогічних та економічних праць — серйозних ґрунтових досліджень, присвячених розробці цих питань.

Так, Лесько О.Й. у кандидатській дисертації «Зайнятість та професійна реабілітація осіб з обмеженими фізичними можливостями(методологія, проблеми, шляхи вирішення)» піднімає актуальні питання «оцінки сучасного механізму працевлаштування та професійної реабілітації інвалідів, розробки нових концептуальних підходів до формування стратегії зайнятості та професійної реабілітації інвалідів; визначення основних напрямів удосконалення державної політики зайнятості та професійної реабілітації інвалідів» (2;4). Верховод І. С. у праці «Система соціально-професійної реабілітації та працевлаштування інвалідів в Україні» говорить про «стан і місце професійної підготовки інвалідів у системі реабілітації» (1;4) та про проблему розробки «заходів щодо стимулювання створення робочих місць для працевлаштування інвалідів» (1;4). Однак відносно недослідженою все ж лишається специфіка підготовки кваліфікованих робітників з вадами слуху та мовлення у системі ступеневої професійної освіти, а, отже, мета нашої статті — з'ясувати специфіку та основні проблеми підготовки кваліфікованих робітників з вадами слуху та мовлення на базі Міжрегіонального центру професійної перепідготовки звільнених у запас військовослужбовців — закладу ступеневої освіти, що вже багато років поспіль функціонує у Кривому Розі.

По-перше, окреслюючи правову та нормативну базу, на котру спирається професійна підготовка інвалідів, слід зазначити, що Законом України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» ще у 2002 р. визначено фінансування навчальних закладів, в яких здобувають професію і живуть інваліди передбачалося придбання спеціалізованого медичного й технічного устаткування, комп'ютерної техніки, звукопідсилюючого обладнання колективного користування, обладнання для навчальних майстерень. Однак, на жаль, таких позитивних зрушень, передбачених законом, в реальності не відбулося і навчальних заклад вирішує проблеми професійної підготовки інвалідів самотужки.

Міжрегіональний центр професійної перепідготовки звільнених у запас військовослужбовців, у підпорядкуванні якого з 2001 року знаходиться Центр

трудової реабілітації інвалідів, надає реабілітації учнів з вадами слуху та мовлення науково-педагогічного підходу шляхом реалізації педагогічних інновацій та запровадження сучасних педагогічних і реабілітаційних технологій з метою комплексного вирішення проблем молоді такої категорії, її повноцінного творчого розвитку та самовизначення в суспільстві.

Сьогодні у Міжрегіональному центрі професійної перепідготовки звільнених у запас військовослужбовців проводиться первинна підготовка учнів з вадами слуху та мовлення за такими інтегрованими професіями: токар, слюсар з ремонту автомобілів; кухар, виробник м'ясних напівфабрикатів; кухар-кондитер; швачка, в'язальниця трикотажних виробів, кравець.

Підготовка кваліфікованих робітників проводиться переважно за інтегрованими професіями, оскільки цей факт сприяє отриманню двох професій та більшій мобільності осіб і відповідності до Державних стандартів (ДСПТО) за розробленими робочими навчальними планами на виконання наказу Міністерства освіти і науки України № 295 від 13.04.2004 р. «Про затвердження типової базисної структури навчальних планів для підготовки кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах», в якому зазначено: «для учнів з числа осіб з вадами фізичного та розумового розвитку тривалість професійної підготовки може бути збільшена в 1,5-2 рази в залежності від типу і важкості захворювання та складності навчального матеріалу».

На навчання приїздять з усіх регіонів України — Крим (Сімферополь), Донецьк, Луганськ, Дніпропетровськ, Миколаїв, Кривий Ріг, зі всіх міст, де є спеціальні загальноосвітні школи — інтернати для глухих. У навчально-виховному процесі задіяні більш, ніж 20 педагогів (викладачів загальноосвітніх та спеціальних дисциплін, майстрів виробничого навчання, сурдоперекладачів). За останні роки навчальних заклад підготував більше двохсот інвалідів, які успішно працевлаштувалися у м. Кривому Розі (ЗАТ «Електроград», ВАТ «ЛЕМКАР», ТОВ «Фреш», ТОВ «Полстар», ПП СТО), на підприємства Донецька, Луганська, Миколаєва, на приватні підприємства громадського харчування АР Крим.

Для успішного здійснення процесу навчання учнів з вадами мовлення та слуху необхідно знати, який вплив спричиняє глухонімота на фізичний та розумовий розвиток. Це допоможе з'ясувати особливості пізнавальної діяльності глухих учнів, правильно організувати процес їхнього навчання, а також успішніше використовувати у процесі навчання їхні компенсаторні можливості. Результати вивчення фізичного розвитку таких учнів свідчать, що глухота не завдає нищівного впливу організму глухої людини, а, отже, існують усі підстави стверджувати, що глухота не спричиняє глибоких змін у фізичному та розумовому розвитку глухої людини.

Глухота ставить інвалідів у специфічні умови соціального середовища. Відсутність слухового сприймання світу не заважає здатності до пізнавальної діяльності — маючи достатньо розвинутий інтелект, глухі прагнуть пізнати навколишній світ. У них виникає і розвивається мислення на основі образного сприйняття, яке формується за рахунок діючих органів чуття — зору, дотику,

запаху. Успіхи пізнавальної діяльності глухих закріплюються в образах на основі специфічно сформованих систем, зокрема, мови жестів — невербального спілкування. За наявності коректного перекладу, міміко-жестикуляційне мовлення є достатнім способом донесення інформації до учнів.

Отже, практика доводить, якщо учневі з вадами слуху та мовлення приділити особливу увагу й спеціально організувати його навчання, то багато чого можна досягти в його навчання та підготовці до практичної діяльності. Саме тому в Центрі трудової реабілітації інвалідів викладачі намагаються подати матеріал у доступній формі, дати більш-менш системні знання та розвинути навички, привчити до активного використання отриманих знань.

Практика свідчить — щоб успішно навчати таких учнів, необхідно дотримуватись наступних правил: намагатися якнайкраще пізнати учня з вадами слуху та мовлення, увійти з ним в контакт, посилити інтерес до навчання; вимагати від учня серйозного ставлення до навчання, разом з тим пам'ятати, що навчання для глухого — складна справа, тому допомагати йому у подоланні труднощів, які виникають у процесі навчання; турбуватись про створення позитивних зовнішніх обставин ставлення до глухого учня у колективі тощо.

Навчаючи таку категорію учнів, слід передусім пам'ятати таку особливість — сучасний рівень розвитку високо механізованого та автоматизованого виробництва вимагає від виробника глибоких і міцних теоретичних знань та практичних навичок, й інвалідність ніколи не виправдає непрофесіоналізму внаслідок неякісної практичної чи теоретичної підготовки. Усе це вимагає особливо ретельного ставлення викладачів, з одного боку, а, з іншого — специфічних приймів, методів і навіть підходів до роботи з такими учнями.

Так, враховуючи те, що заняття проходять в групах учнів з вадами та мовлення, викладач використовує переважно практичну спрямованість навчання: подає матеріал теми невеликими модулями, після пояснення матеріалу в конспекти записують основні поняття та правила, ілюстрації та коментар до них відразу перевіряється, як зрозуміли учні викладений матеріал, для цього використовуються різноманітні види вправ (наприклад, на технічному кресленні необхідно проставити розміри, або доповісти, на якому кресленні необхідно проставити розміри, або відповісти, на якому кресленні нанесені розміри правильно, а на яких зроблено помилки). Робота носить індивідуальний характер, кожному учневі необхідно знайти досить часу, адже у групі не більше 10 осіб. У зв'язку з цим виникає необхідність у створенні специфічних методичних посібників зі спеціальних дисциплін, створення підручників, широке використання електронних комп'ютерних технологій.

Викладачами та майстрами навчального закладу виготовлено достатньо дидактичного матеріалу у вигляді — різноманітних вправ, карток програмованого контроль, тестів, ілюстративного матеріалу. Розроблені завдання допоможуть їм зрозуміти матеріал, використовуючи ті знання і навички, котрі вони отримали на уроці. Використовуючи такі методичні посібники, електронні підручники, які включають тестування, викладач має можливість краще контролювати засвоєння матеріалу учнями.

Педагоги Центру проводять психолого-педагогічну діагностику учнів з вадами слуху та мовлення з метою їх соціально-середовищної та соціально-побутової адаптації з перших днів перебування у навчальному закладі, вивчають їх пізнавальні, комунікативні, психологічні, фізичні та художньо-естетичні інтереси. Керівники груп (педагоги, сурдоперекладачі) разом з психологом моделюють виробничі, побутові рольові ситуації, дискусії, тренінги самокерування у розв'язанні життєвих і виробничих проблем. Учні з вадами слуху та мовлення — активні учасники фізичних змагань з шашок, шахів, армреслінгу, тенісу, волейболу, баскетболу, футболу, художньої самодіяльності (пантоміма, сучасні танці).

Отже, по-перше, у Міжрегіональному центрі професійної перепідготовки звільнених у запас військовослужбовців спільними зусиллями педагогічного колективу створено спеціальні умови для такої категорії молоді — адаптація програм теоретичного та виробничого навчання для психофізіологічних особливостей інвалідів, педагогічна корекція навчального процесу, введення різних новітніх форм навчання, включаючи індивідуальні форми.

По-друге, подальше вдосконалення й покращення умов навчання зможе відбутися за умови подолання таких проблем: відсутність системи підвищення кваліфікації педагогів, сурдоперекладачів, які працюють з учнями з вадами слуху та мовлення; розробка специфічних навчально-методичних комплексів дисциплін; розробка спеціалізованих комп'ютерних програм; нарешті, не поодинокі, а системне співробітництво з підприємствами та громадськими організаціями, на які традиційно працевлаштовуються такі учні.

І, врешті-решт, кінцевою метою професійної реабілітації молоді з вадами слуху та мовлення є активне залучення випускників Центру до професійної діяльності на відкритому ринку праці.

Література

1. Верховод І.С. Система соціально-професійної реабілітації та працевлаштування інвалідів в Україні // Автореферат на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. — Донецьк, 2008.- 22 с.

2. Лесько О.Й. Зайнятість та професійна реабілітація осіб з обмеженими фізичними можливостями (методологія, проблеми, шляхи вирішення) // Автореферат на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. — К., 2003. — 17 с.

3. Про становище інвалідів в Україні та основи державної політики щодо вирішення проблем громадян з особливими потребами / Державна доповідь Міністра України. — К., 2002. — 160 с.

ОПУБЛІКОВАНО: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, Дніпропетровськ, 2010 р., с. 24-30.